

УДК 347.4

Петро Гуйван,

канд. юрид. наук,
заслужений юрист України, професор
Полтавського інституту бізнесу
Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая

ЗНАЧЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНИХ ЧИННИКІВ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ. СВОЄЧАСНІСТЬ ВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ – ОBOB'ЯЗКОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОЇ ІДЕЇ ЩОДО РОЗУМНОГО СТРОКУ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ (ЧАСТИНА 5)

У праці досліджено питання змісту права на розумну тривалість розгляду справи. Встановлено, що поняття «розумний строк» охоплює не лише період судового розгляду, а й час виконання остаточного рішення. Наведені та прокоментовані конкретні рішення Європейського суду з прав людини з даного питання. Вказано на недоліки національної правової системи та українського судівництва в коментованій царині. Наголошено на необхідності суттєвих змін у державній політиці щодо виконання судових рішень.

Ключові слова: розумний строк, виконання остаточного рішення суду.

Досліджуючи сутність права на справедливий суд, передбаченого в ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, маємо зазначити, що воно містить такі складники: право на судовий розгляд (доступ до суду); справедливий процес; публічність розгляду справи; розумний строк розгляду справи; незалежність і безсторонність суду; встановлення суду законом. Тож темпоральні прояви справедливого судочинства є одними з найважливіших. При цьому вказане право на справедливий суд може розглядатися як у формальному (вузькому) аспекті, який буквально відтворює текст статті 6 Конвенції, так і у розширеному, коли кожен елемент даного права набуває значення певної правової ідеї, яка наповнюється конкретними складниками, що мають самостійне та формує значення. Внаслідок опрацювання та тлумачення кожного такого чинника у прецедентній практиці Європейського суду з прав людини саме шляхом розширення змісту права на справедливий суд відбувається нині захист прав людини і основоположних свобод.

Із аналізу припису ст. 6 Конвенції про розумність строку розгляду справи також можна зробити висновок, що структура даного елемента права на справедливий суд є складною і ширшою, ніж буквально визначення його в міжнародному правовому акті. Такий характер та структура права на своєчасний судовий розгляд викликає увагу науковців, позаяк дослідження цього питання має не тільки теоретичне, а й вагомим практичне значення. Вивченню проблематики стосовно розгляду судового спору упродовж розумного строку присвятили свої роботи такі вчені, як М. В. Буроменський, В. Кернз, Р. О. Куйбіда, В. Є. Мармазов,

П. М. Рабінович, Д. М. Супрун, О. М. Толочко. Однак дослідження більшості цивілістів із даного питання переважно стосуються розумності часу здійснення безпосередньо процесу, тоді як своєчасності виконання судових рішень присвячено недостатньо уваги. Адже, на відміну від тривалості вчинення процесуальних дій правозастосовним органом, строки здійснення виконавчих вчинків не мають конкретної регламентації у законодавстві, тож має бути напрацьоване доктринальне розуміння визначеності розумного строку в цій царині. У цьому маємо орієнтуватися, передовсім, на європейську практику правозастосування. На аналіз принципових та ефективних заходів ЄСПЛ із даного приводу і спрямована ця праця.

Темпоральний принцип справедливості розгляду справи має своє функціональне призначення: він насамперед спрямований на боротьбу з тяганиною у судах, яка має значне поширення у судових системах. Однак, безумовно, слід враховувати, що правова категорія «розумні строки розгляду справи» має суб'єктивний підтекст у кожному конкретному випадку визначення цих строків. Засідання Європейського суду за позовами до конкретних держав-учасниць відбуваються, базуючись на принципах змагальності. Відповідач в особі, як правило, представників свого уряду вправі наводити заперечення та відповідну правову аргументацію. Слід зазначити, що певна кількість справ у ЄСПЛ закінчується не на користь заявника з огляду на непереконливість його аргументації. Але у разі винесення рішень у справах, пов'язаних із порушенням темпоральних вимірів права на справедливий суд, такий результат є радше винятком, ніж правилом. На-

приклад, у справі «Андренко проти України» заявниця скаржилася, що тривалість провадження у її справі була несумісною з вимогою «розумного строку», передбаченою пунктом 1 статті 6 Конвенції. Уряд стверджував, що предмет спору в національному провадженні був сам по собі складний, вимагав проведення експертиз і був ускладнений зміною заявницею своїх позовних вимог. Також Уряд стверджував, що заявниця сприяла збільшенню тривалості провадження неявкою у судові засідання, поданням клопотань щодо їх відкладення та поданням скарг до судів вищих інстанцій. Уряд зауважив, що не було значних затримок, відповідальність за які несли б держава. Натомість Суд не прийняв вказані заперечення, зазначивши, що час провадження у справі триває вже вісім років та дев'ять місяців.

Суд повторив свої висновки, викладені в інших справах, що розумність тривалості провадження має визначатися з огляду на обставини справи та з урахуванням таких критеріїв: складність справи, поведінка заявника та відповідних органів влади, а також ступінь важливості предмета спору для заявника (рішення у справі «Фрідлендер проти Франції» (*Frydender v. France*)) [1, п. 43]. Ця справа, яка стосувалася питання дійсності заповіту, незважаючи на те, що заявниця двічі доповнювала свій позов, а суди чекали на висновок експертизи для постановлення рішення у справі, не може вважатися особливою складною. Але суду першої інстанції знадобилося шість років та десять місяців для того, щоб ухвалити рішення у справі заявниці. Пізніше рішення було скасовано апеляційним судом у зв'язку з не наведенням судом першої інстанції мотивування, і суд досі не закінчив розгляд справи. Хоча заявниця дещо сприяла збільшенню тривалості провадження, лише її поведінка не може бути виправданням загальної тривалості у вісім років та десять місяців. Таким чином, Суд дійшов висновку, що основну відповідальність за надмірну тривалість провадження у цій справі несуть державні органи. Розглянувши усі надані йому матеріали, Суд вказав, що Уряд не навів жодного факту чи аргументу, здатних переконати його дійти іншого висновку в цій справі. З огляду на свою практику з цього питання, Суд визнав, що у цій справі тривалість провадження була надмірною та не відповідає вимозі «розумного строку». Таким чином, у цій справі мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції [2, п. 17-23].

Водночас вирішенням судового спору правозастосовним органом не завжди завершується захист порушеного суб'єктивного права особи. Право на справедливий і своєчасний судовий розгляд не лише є теоретичним повноваженням отримати розгляд справи національним судом, а й передбачає законне сподівання, що остаточно судові рішення поважатиметься і, отже, виконуватиметься. Отже, не менш актуальним питанням, яке має істотне значення в практиці Європейського суду, що стосується занадто довгого процесу і у такий спосіб кваліфікується цією інституцією як порушення передбаченого ст. 6 Конвенції права на справед-

ливий суд, є тривале невиконання судових рішень, що набрали законної сили. Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував у своїх рішеннях, які є джерелом українського національного права, що право на звернення до суду було б ілюзорним, якби національна правова система Договірної Сторони дозволяла, щоб остаточно, обов'язкове для виконання судові рішення залишалося не виконаним на шкоду одній зі сторін. Важко уявити ситуацію, щоб пункт 1 статті 6 докладно описував процедурні Гарантії, які надаються сторонам цивільного судового процесу у провадженні, що є справедливим, відкритим і оперативним, і не передбачав би при цьому гарантій виконання судових рішень; тлумачення статті 6 як такої, що стосується виключно права на звернення до суду і проведення судового розгляду, могло б призвести до ситуацій, несумісних із принципом верховенства права, що його Договірні Сторони зобов'язалися дотримуватися, коли вони ратифікували Конвенцію. Отже, виконання рішення, винесеного будь-яким судом, має розглядатися як невід'ємна частина «судового процесу» для цілей статті 6 (справа «Горнсбі проти Греції» (*Hornsby v. Greece*)) [3, п. 40].

Гарантії виконання судових рішень, які набрали законної сили і таким чином набули статусу остаточної, охоплюються змістом принципу правової визначеності. Вони є обов'язковими до застосування всіма органами держави та місцевого самоврядування, їхніми посадовими та службовими особами, іншими фізичними та юридичними особами. Саме в цьому через встановлення юридичної певності в правозастосовній діяльності досягається ефективність та результативність правосуддя. У рішенні у справі «Серинг проти Сполученого королівства» від 7 липня 1989 року ЄСПЛ зазначив, що Конвенція як правовий акт, який забезпечує захист прав людини, передбачає, що її гарантії мають бути реальними та ефективними. Крім того, будь-яке тлумачення прав і свобод, що гарантуються, має відповідати загальним рисам Конвенції, мета якої – забезпечення і розвиток ідеалів і цінностей демократичного суспільства. Таким чином, на державі лежить прямий обов'язок дотримуватися прав осіб та забезпечувати належне і своєчасне виконання рішень суду, які набрали законної сили [4].

Стаття 13 Конвенції містить правило, згідно з яким кожен, чий права і свободи, викладені у Конвенції, порушуються, має право на ефективний засіб правового захисту у відповідному національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, що діяли як офіційні особи. Іншими словами, дана норма гарантує наявність у держави правових засобів, які захищають переважно права і свободи, викладені у Конвенції, і які дозволяють компетентному національному органу з'ясувати зміст скарги про порушення прав, гарантованих Конвенцією, та запропонувати відповідну компенсацію. Дослідження змісту рішень, винесених Судом у справах за скаргами до України на нерозумну тривалість судового розгляду в сенсі ст. 6 Конвенції, доводить, що найбільш актуальним

питанням є відсутність у національній правовій системі ефективних засобів правового захисту. Так, у справі «Шевченко проти України» [5, п. 26, 27] Європейський суд поставив перед Урядом України питання про необхідність забезпечення заявниці ефективного засобу національного правового захисту від надмірної тривалості судового розгляду відповідно до § 1 статті 6, як цього вимагає стаття 13 Конвенції.

Згідно з українським законодавством у цивільних, адміністративних і господарських справах перебіг провадження для цілей ст. 6 Конвенції розпочинається з моменту подання позову і закінчується винесенням остаточного рішення у справі. За прецедентною практикою ЄСПЛ перебіг строків судового розгляду у цивільних справах починається з часу надходження позовної заяви до суду, а закінчується ухваленням остаточного рішення у справі, якщо воно не на користь особі (справа «Скопелліті проти Італії») [6, п. 18, 23], або виконанням рішення, ухваленого на користь особи (справа «Папахелас проти Греції») [7, п. 34, 35]. Таким чином, згідно зі статтею 6 Конвенції виконання винесеного рішення є складовою частиною судового розгляду, завершальною стадією провадження [8, с. 26-27]. Тож у справах про цивільні права та обов'язки кінцевим моментом найчастіше Європейський Суд визнає термін повного виконання судового рішення. У зв'язку із цим під час розгляду питань про відстрочку, розстрочку, зміну чи встановлення способу і порядку виконання рішення, а також під час розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби судам необхідно дотримуватися вимог Конвенції щодо виконання судового рішення упродовж розумного строку (справи «Горнсбі проти Греції» від 19 березня 1997 року, «Ромашов проти України» від 27 липня 2004 року, «Дубенко проти України» від 11 січня 2005 року, «Нечипорук і Йонкало проти України» від 21 квітня 2011 року та інші) [9].

Скажімо, у справі «Желтяков проти України» Суд наголосив, що, попри подальше скасування 28 вересня 2007 року за нововиявленими обставинами рішення суду від 5 квітня 2000 року, воно упродовж тривалого періоду підлягало виконанню до дати його скасування, і що відповідач – державне підприємство – мав вчасно виконати це рішення [10, п. 18]. Проте його у більшій частині так і не було виконано. Крім того, Суд зазначає, що скасування рішення суду у спосіб, який було визнано таким, що суперечить принципу юридичної визначеності, не може бути прийнято як виправдання невиконання рішення суду [11, п. 26; 12, п. 35]. Беручи до уваги свою практику з цього питання, Суд вважає, що невиконання протягом значного часу рішення суду, яке підлягає примусовому виконанню на користь заявника, національні органи влади порушили його права, що гарантуються пунктом 1 статті 6 Конвенції та статтею 1 Першого протоколу [13, п. 55, 57].

Тож, як бачимо, ефективний доступ до суду включає, зокрема, і право на виконання

судового рішення без невинуватених затримок [14, п. 66]. Повторимо, що, на переконання ЄСПЛ, принцип юридичної визначеності є одним із суттєвих елементів верховенства права. У його основі лежить відоме з римського права положення *res judicata* (лат. «вирішена справа»), відповідно до якого остаточне рішення правомочного суду, що вступило в силу, є обов'язковим для сторін і не може переглядатися. Іншими словами, цей принцип гарантує остаточність рішень («що вирішено – вирішено і не має переглядатися до безмежності»). Даний принцип має різні прояви. Зокрема, він є одним із визначальних принципів «доброго врядування» і «належної адміністрації» (встановлення процедури і її дотримання), частково збігається з принципом законності (чіткість і передбачуваність закону, вимоги до «якості» закону) [15, с. 63].

Обов'язковість рішень суду – серед основних засад судочинства в Україні згідно з п. 9 ч. 3 ст. 129 Конституції України. Це також закріплено у ч. 5 ст. 124 Основного Закону: «Судові рішення ухвалюються іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України». У своїх рішеннях Європейський суд також зазначає, що Конвенція гарантує право на ефективні засоби юридичного захисту національними органами влади від порушення вимог п. 1 ст. 6 стосовно необхідності розглянути справу в розумний строк. При цьому вказується, що ефективним є той засіб, який може бути використаний або для прискорення винесення рішення судом, що розглядає справу, або щоб стороні судового процесу була виплачена відповідна компенсація за затримки, які мали місце. Крім того, засіб, встановлений ст. 13 Конвенції, повинен бути ефективним як практично, так і юридично [16, п. 156-159]. Існування такого засобу має бути достатньо визначено не тільки в теорії, але й на практиці. Інакше йому не вистачатиме ознак доступності та ефективності [17, п. 15-17].

Що стосується України, то дане питання є одним із найбільш важких. Воно стосується наявної проблеми, яка постійно нагадує про себе, породжуючи порушення Конвенції, які найчастіше виявляє Суд у справах проти України: більше ніж половина рішень, винесених Судом у таких справах, стосуються питання тривалого невиконання остаточних судових рішень, відповідальність за які несуть органи влади України. Причому підстави для таких порушень є типовими. Суд зауважує, що одне з перших таких рішень, яке було винесено в 2004 році, ґрунтувалося на фактах, подібних до фактів у інших справах (рішення у справі Войтенка) [15, с. 42]. Це свідчить про те, що питання тривалого невиконання остаточних рішень та відсутності ефективних засобів юридичного захисту в правовій системі України залишаються невирішеними, попри той факт, що існують відповідні рішення Суду з чіткими закликами до Уряду вжити необхідних заходів для вирішення таких питань.

Виконання рішення, винесеного будь-яким судом, слід розглядати як обов'язкову складо-

ву частину судового провадження [18, с. 127]. У цьому сенсі цілком можна погодитися з академіком В. Я. Тацієм, який вказував, що технологія судового провадження має логічно завершеною структуру, а саме: а) звернення до суду, б) судовий розгляд і в) виконання судового рішення. Обмеження функцій суду лише стадіями звернення до нього і судовим розглядом значно знижує ефективність його діяльності, оскільки провадження в судовій справі фактично поділено між двома суб'єктами, які організаційно належать до різних гілок влади – судової і виконавчої. Брак дієвих механізмів контролю суду за виконанням судових рішень через природу останнього, зокрема його, так би мовити, «безініціативність», тобто спроможність діяти тільки за зверненням особи (наприклад, лише в разі скарги на бездіяльність органу виконання судового рішення), значно знижує ефективність і соціальну цінність судової діяльності. Не випадково Європейський суд з прав людини вважає стадію виконання судового рішення частиною загального процесу із судового захисту права. Тому актуальним є питання суттєвих змін у державній політиці щодо виконання судових рішень. Певні кроки в цьому напрямі зроблено. Зокрема, в Конституції закріплено норму про контроль суду за виконанням судових рішень, відбулися певні реорганізаційні процеси в системі органів виконання судових рішень, створенні передумов для формування служби приватних виконавців та низка інших заходів. Про ефективність цих кроків можна судити з часом, але варто наголосити, що основним концептом у питанні виконання судових рішень має бути не те, хто виконує судові рішення (суди, органи виконавчої влади, недержавні організації), а ефективність цієї діяльності (умови, засоби забезпечення, гарантії, механізми, контроль). Вдосконалення механізму виконання судових рішень пов'язане насамперед із поліпшенням системи контролю й відповідальності за невиконання або неналежне виконання рішень судів [19, с. 44-45].

Стан української національної правозастосовної системи в царині виконання остаточних судових рішень яскраво посвідчується конкретними прикладами з європейської судової практики. Приміром, у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» Суд вказав, що стаття 6 Конвенції – згідно з тлумаченням цієї статті в контексті статті 1 – покладає на державу-відповідача юридичний обов'язок здійснити під наглядом Комітету міністрів відповідні загальні та/або індивідуальні заходи для захисту прав заявника, порушення яких було встановлено Судом. Таких заходів держава-відповідач повинна вжити також стосовно інших осіб, ситуація яких аналогічна ситуації заявника, перш за все шляхом вирішення проблем, які спонукали Суд до таких висновків (рішення у справах «Скопцарі та Джунта проти Італії» [20, п. 249]; «Крістіна Гудвін проти Сполученого Королівства» [21, п. 130]; «Луценка проти Словенії» [22, п. 94] та «S. і Марпер проти Сполученого Королівства») [23, п. 134]. Суд наголосив на необхідності присудження відшкодування через

невжиття органами влади певних бюджетних заходів або через запровадження заборони на арешт і продаж майна, що належить підприємствам, які перебувають у державній власності або контролюються державою. З урахуванням викладеного ЄСПЛ визнав порушення права заявника Іванова на справедливий суд у контексті ст. 6 Конвенції [24, п. 74, 78].

Та значення даного рішення, за великим рахунком, виходить за межі конкретної справи Іванова. Головне, що Європейський суд чітко відзначив системну недосконалість вітчизняної правової системи в коментованій царині. Зокрема, суд погодився з Урядом України в тому, що причина затримок у виконанні остаточних рішень національних судів – в існуванні низки різних дисфункцій у правовій системі України. Суд підтвердив свої висновки за пунктом 1 статті 6 Конвенції та статтею 1 Першого протоколу в цій справі, а саме вказав, що затримки у виконанні рішень, винесених на користь заявника, були спричинені поєднанням певних факторів, таких як брак бюджетних коштів, бездіяльність з боку державних виконавців та недоліки в національному законодавстві. В інших справах, в яких порушуються аналогічні питання, заявники не мали змоги домогтися вчасної виплати. З огляду на викладене вище, Суд зробив висновок, що порушення, зазначені в цьому рішенні, не пов'язані з якимось поодиноким випадком чи особливим поворотом подій у цій справі, а є наслідком недоліків регуляторної та адміністративної практики органів влади держави з виконання рішень національних судів, за які вони несуть відповідальність. Отже, ситуацію у цій справі слід кваліфікувати як таку, що є результатом практики, несумісної з положеннями Конвенції (рішення у справі «Боттаці проти Італії» і рішення у справі «Бурдов проти Росії») [25, п. 22; 26, п. 34, 35]. Слід взяти до уваги, що ЄСПЛ відклав на рік (цей строк був потім продовжений) розгляд усіх нових заяв, поданих до Суду після винесення рішення у справі Іванова, в яких заявники висуватимуть підставні скарги, пов'язані з тривалим невиконанням рішень національних судів. Однак у зв'язку з невиконанням Україною заходів загального характеру відповідно до рішення у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» 1 березня 2012 року ЄСПЛ повідомив про відновлення розгляду таких справ, зазначивши наявність близько 2,5 тис. подібних справ [15, с. 45].

Маємо також зазначити, що виконання остаточного рішення державою-відповідачем після порушення провадження у Європейському суді за вимогою про визнання порушення права особи у зв'язку з тривалим невиконанням не має вирішального значення для змісту вердикту ЄСПЛ. Скажімо, у справі «Воротнікова проти України» Уряд стверджував, що заявниця втратила статус жертви після виконання рішення суду, винесеного на її користь. Суд із таким твердженням не погодився, зазначивши, що це заперечення є подібним до тих, які Суд вже відхиляв у низці справ (наприклад, «Ромашов проти України» [27, п. 26, 27], та «Гавриленко

проти України» [28, п. 19]). Суд визнав, що це заперечення повинно бути відхилене з тих же підстав. При цьому наголошено, що *провадження в суді та виконавче провадження є відповідно першою і другою стадіями загального провадження. Таким чином, виконавче провадження не має бути відокремлене від судового, і ці обидва провадження мають розглядатися як цілісний процес* («Скордіно проти Італії») [29, п. 97] та зроблено висновок, що скарга заявниці за пунктом 1 статті 6 Конвенції на тривалість провадження щодо виплати заборгованості та на затримку у виконанні рішення Зміївського районного суду від 31 травня 2001 року є прийнятною [30, п. 22-24]. За наслідками розгляду даної справи було встановлено порушення ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

З урахуванням викладеного вище можемо зробити деякі висновки та внести пропозиції. Порушенням розумних строків розгляду справ про цивільні права та обов'язки може вважатися не лише процесуальне затягування розгляду спору, а й тривале невиконання судових рішень з вини державних органів. Згідно з прецедентною практикою Європейського Суду, процедура виконання рішень охоплюється поняттям своєчасності розгляду справи. Але проблема національних владних інституцій полягає у відсутності системного бачення прецедентного права з прав людини, створеного Європейським судом з прав людини. Така ситуація спричинена відокремленістю правової системи України від загальноєвропейської. Відсутній належний контроль за діяльністю органів виконання судових рішень, що набрали законної сили, як з боку виконавчої влади, так і судів. На це, зокрема запровадження персональної відповідальності працівників правозастосовних та виконавчих органів, слід нині звернути особливу увагу.

Список використаних джерел:

1. Рішення ЄСПЛ від 27 червня 2000 року у справі «Frydender v. France» (заява №30979/96). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://swarb.co.uk/frydender-v-france-echr-27-jun-2000/>
2. Рішення ЄСПЛ від 20 січня 2011 року у справі «Андренко проти України» (case of Andrenko v. Ukraine) (Заява № 50138/07) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_763
3. Рішення ЄСПЛ від 19 березня 1997 року у справі «Горнсбі проти Греції» (Hornsby v. Greece), заява № 18357/91 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_079
4. Виконання судових рішень у практиці Європейського суду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zlomynoga.com/2010/12/evropeiskiy-sud-pro-vykonannia-sudovyh.html>
5. Рішення ЄСПЛ від 29 листопада 2005 року у справі "Шевченко проти України (заява № 10905/02). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_070
6. Рішення ЄСПЛ від 23 листопада 1993 року у справі «Scopelliti v. Italy» (заява № 15511/89). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://freecases.eu/Doc/CourtAct/4535450>
7. Рішення ЄСПЛ від 25 березня 1999 року у справі «Папахелас проти Греції» (заява № 31423/96). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.lawmix.ru/abrolaw/9063>
8. Edelf F. The length of civil and criminal proceedings in the case-law of the European Court of Human Rights Human rights files / F. Edelf / N 16. Council of Europe Publishing? 2007. – 108 p.
9. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення : Постанова Вищого спеціалізованого суду України від 17 жовтня 2014 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>.
10. Рішення ЄСПЛ від 5 жовтня 2006 року у справі «Елена Леонидовна Вельская (Elena Leonidovna Velskaya) против Российской Федерации» (заява № 21769/03). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://docs.cntd.ru/document/902118870>
11. Рішення ЄСПЛ від 13 квітня 2006 року у справі «Сухобоків против России» (Sukhobokov v. Russia), заява № 75470/01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://roseurosud.org/r/st-6/st-6a1/postanovlenie-espch-sukhobokov-protiv-rossii>.
12. Рішення ЄСПЛ від 28 вересня 2006 року (остаточне рішення 28 грудня 2006 року) у справі «Присяжнікова та Долгополов проти Росії» (Prisyazhnikova and Dolgopolov v. Russia), заява № 24247/04. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://echr.ketse.com/doc/24247.04-en-20060928/>
13. Рішення ЄСПЛ від 9 червня 2011 року (остаточне рішення від 09.09.2011 року) у справі «Желтяков проти України» (заява № 4994/04). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_708
14. Рішення ЄСПЛ від 28 липня 1999 року у справі «Імобільяре Саффі» проти Італії" (Immobiliare Saffi v. Italy), заява N 22774/93. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13642989908406854?journalCode=fjhr20>
15. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя : науково-методичний посібник для суддів / Т. І. Фулей. – 2-ге вид. випр., допов. – К., 2015. – 208 с.
16. Рішення ЄСПЛ від 21 грудня 2006 року у справі «Кудла проти Польщі», Kudla v. Poland (Заява N 30210/96). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO2373.html
17. Рішення ЄСПЛ від 24 вересня 2002 року у справі «Mifsud v France», (заява № 57220/00). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nieuwsbank.nl/en/2002/09/24/P054.htm>
18. Гончаренко О. А. Розумний строк розгляду справи у практиці Європейського суду з прав людини / О. А. Гончаренко // Форум права. – 2012. – № 3. – С. 126–131.
19. Тацій В. Я. Виступ ректора Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, академіка НАН України / В. Я. Тацій // Вісник Національної академії наук України. – 2017. – № 2. – С. 37–47.

20. Рішення ЄСПЛ від 13 липня 2000 року у справі «Скоццарі та Джунта проти Італії» (Scozzari & Giunta v. Italy), заяви № 39221/98 і № 41963/98, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-63316\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\)

21. Рішення ЄСПЛ від 11 липня 2002 року у справі «Крістіна Гудвін проти Сполученого Королівства» (Christine Goodwin v. the United Kingdom), заява № 28957/95 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unionedirittumani.it/wp-content/uploads/2012/07/CASE-OF-CHRISTINE-GOODWIN-v.-THE-UNITED-KINGDOM.pdf>

22. Рішення ЄСПЛ від 6 жовтня 2005 року у справі «Лукенда проти Словенії» (Lukenda v. Slovenia), заява № 23032/02 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.svetevrope.si/sl/evropsko_sodisce_za_clovekove_pravice/slovenski_prevodi_sodb/1737/

23. Рішення ЄСПЛ від року у справі «С.і Марпер проти Сполученого Королівства» (S. and Marper v. the United Kingdom), заяви № 30562/04 і № 30566/04, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168067d216>

24. Рішення ЄСПЛ від 15 жовтня 2009 року у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» (Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine), заява

№ 40450/04. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_479

25. Рішення ЄСПЛ від 28 липня 1999 року у справі «Боттацці проти Італії» (Bottazzi v. Italy), заява № 34884/97 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-58293\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\)

26. Рішення ЄСПЛ від 7 травня 2002 року у справі «Бурдов проти Росії», заява № 59498/00. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=493>

27. Рішення ЄСПЛ від 27 липня 2004 року у справі «Ромашов проти України», заява № 67534/01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/980_227

28. Рішення ЄСПЛ від 2 вересня 2005 року у справі «Гавріленко проти України» (Gavrilenko v. Ukraine), заява № 24596/02 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_413

29. Рішення ЄСПЛ від 29 березня 2006 року у справі «Скордіно проти Італії» (Scordino v. Italy), заява № 36813/97, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-61973\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\)

30. Рішення ЄСПЛ від 14 лютого 2008 року у справі «Воротнікова проти України» (заява № 1225/02) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_353

В работе исследованы вопросы содержания права на разумную продолжительность рассмотрения дела. Установлено, что понятие «разумный срок» охватывает не только период судебного разбирательства, но и время выполнения окончательного решения. Приведены и прокомментированы конкретные решения Европейского суда по правам человека по данному вопросу. Отмечаются недостатки национальной правовой системы и украинского судопроизводства в комментируемой области. Отмечена необходимость существенных изменений в государственной политике относительно исполнения судебных решений.

Ключевые слова: разумный срок, выполнение окончательного решения суда.

In the work the questions of the content of the right for a reasonable duration of the consideration of the case are investigated. It is established that the term „reasonable term” covers not only the period of the trial, but also the time of the final decision. Specific decisions of the European Court of Human Rights on this issue are presented and commented on. The shortcomings of the national legal system and Ukrainian legal proceedings in the commented area are noted. The need for significant changes in state policy regarding the execution of court decisions was noted.

Key words: reasonable term, execution of final court decision.

